

نقش مساجد در پایداری اجتماعی (نمونه موردی: مساجد شهر قاین)

مهدی مودودی ارخودی (استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه بزرگمهر قاننات، قانن، ایران، نویسنده مسئول)

mododi@buqaen.ac.ir

احمد اسدی (استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه بزرگمهر قاننات، قانن، ایران)

assdi@buqaen.ac.ir

یونس غلامی بیمرغ (استادیار گروه جغرافیا و اکوتوریسم، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران)

yonesgholami@kashan.ac.ir

تاریخ تصویب: ۱۳۹۹/۰۶/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۰۶

صص ۹۹-۱۲۰

چکیده

مسجد به عنوان یک فضای شهری، همواره کارکردهای مختلفی را بر عهده داشته است؛ بطوریکه علاوه بر عبادت به عنوان مهمترین کارکرد آن، در امور فرهنگی، اجتماعی و آموزشی نیز فعال بوده است. مسجد به علت عرضه عملکردها و فعالیت‌های متنوع مذهبی و اجتماعی، از توانایی لازم برای تقویت تعاملات اجتماعی و گسترش شبکه‌های عملکردی و افزایش ظرفیت‌های اجتماعی برخوردار است. هدف این تحقیق، بررسی نقش مساجد در پایداری اجتماعی شهر قاین است. در این تحقیق، نقش مسجد در ارتباط با پایداری اجتماعی از منظر عدالت اجتماعی، مشارکت، آگاهی و همبستگی اجتماعی و رضایت از محله بررسی شده است. رویکرد پژوهش، کمی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، مبتنی بر داده‌های کتابخانه‌ای و میدانی می‌باشد. به منظور توزیع پرسشنامه، نمونه‌ای به تعداد ۱۰۰ نفر مورد بررسی قرار گرفت. جهت توزیع پرسشنامه از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است. تحلیل داده‌ها، با استفاده از نرم افزار SPSS کد گذاری گردید. از شاخص‌های آمار توصیفی همچون توزیع فراوانی و آزمون‌های آماری استنباطی از جمله آزمون تی تک نمونه‌ای و خی دو انجام شده است. بر اساس آزمون تی تک نمونه‌ای نتایج نشان می‌دهد که مساجد شهر قانن، در بهبود عوامل رضایت از محله، عدالت اجتماعی و مشارکت ایفای نقش می‌کنند؛ این در حالی است که نقش مساجد در بهبود همبستگی اجتماعی و ارتقاء آگاهی‌های مردم، چندان تاثیرگذار نبوده است. جهت تقویت آثار مساجد در بعد همبستگی و ارتقا آگاهی‌های مردم، پرنگ تر شدن مساجد در این حوزه با توجه به اهمیت این، موضوعات پیشنهاد می‌شود.

کلیدواژه‌ها: آگاهی، پایداری اجتماعی، رضایت از محله، عدالت اجتماعی، مسجد، مشارکت.

۱. مقدمه

۱.۱. طرح مساله

در میان اندام‌های درونی هر شهر و روستا، نیايشگاه همواره جایگاه ویژه خود را داشته است (پیرنیا، ۱۳۸۶، ص. ۳۷) و ابنیه مذهبی از اساسی‌ترین عناصر بافت، ساخت و شکل شهرها محسوب شده‌اند (پیرنیا، ۱۳۷۹، ص. ۴). از این رو، مساجد و ابنیه مذهبی، کانون عبادی، اجتماعی و فرهنگی هویتی دیرینه است که هرگز نمی‌تواند از ساختار اجتماعی و شهری آن جدا شود (بهزادفر، ۱۳۷۶، ص. ۱۱). از شاخصه‌های ایفای نقش مساجد به عنوان فضای شهر، ویژگی ۲۴ ساعته بودن و تقویت حضور در زمان‌های مختلف است. برگزاری آیین‌ها، مناسک و مراسم در هر فضای شهری، به خصوص صحن و حیاط مساجد در شکل‌گیری خاطرات، در طول زمان، در ارتقای حس مکان این فضاها و تقویت و ارتقای حیات شهری آن‌ها نقش مؤثری ایفا می‌کند. به طور اجمال عواملی چون وجود تعامل اجتماعی، برگزاری مراسم و مناسک، تعدد ورودی‌ها و ارتباط با گذرهای اطراف، صحن و حیاط مساجد را در زمره فضاهای شهری جای می‌دهد (همتی و دیگران، ۱۳۹۲، ص. ۵۶).

مسجد به عنوان اولین و بااهمیت‌ترین نهاد اجتماعی مسلمانان دارای وظایف و کارکردهای چندی است؛ به گونه‌ای که افزون بر مهم‌ترین کارکرد آن عبادت، فعالیت‌های آموزشی، نظامی و سیاسی نیز در آن جریان داشته است. مساجد بزرگ به ویژه در سده‌های میانه، فعالیت‌های گسترده از فعالیت‌های غیرعبادی داشتند (هیلن براند، ۱۳۸۰، ص. ۴۲).

مسجد نه تنها به عنوان جایگاه اصلی اجتماع مؤمنان برای برگزاری مراسم مذهبی مورد استفاده بود، بلکه کانون معارف و احکام اسامی، مرکز جهاد تبلیغاتی و ارشادی، قرارگاه سیاسی و اداره دولت نیز به شمار می‌رفت (زرگر و دیگران، ۱۳۸۶، ص. ۱۴). بسیاری از کنش‌های اجتماعی و اقتصادی مردم نظیر آموزش و حل و فصل دعاوی، رفع مشکلات اجتماعی و حل مسائل اقتصادی در درون مساجد صورت می‌گرفت (امین‌زاده گوهرریزی، ۱۳۷۶، ص. ۷).

در این میان، شهر قائن به عنوان دومین شهر بزرگ استان خراسان جنوبی در طول تاریخ همواره به عنوان شهر مذهبی شناخته شده است. این شهر دارای ۲۹ مسجد است که همواره جزء شلوغ‌ترین اماکن عمومی شهر محسوب می‌شوند. لذا هدف این تحقیق، بررسی نقش مساجد در پایداری اجتماعی شهر قاین است. بر این اساس، فرضیه کلی تحقیق این طور بیان می‌شود که: به نظر می‌رسد مسجد از منظر عدالت اجتماعی، مشارکت، آگاهی، همبستگی اجتماعی، و رضایت از محله بر پایداری اجتماعی تاثیرگذار است.

۱.۲. پیشینه تحقیق و مبانی نظری

مطالعات متعدد نشان داده‌اند که مشارکت منظم در فعالیت‌های مذهبی سازمان‌یافته نظیر نمازخواندن یا دعا کردن، رابطه مثبتی با بسیاری از پیامدهای مثبت نظیر سلامت جسمانی (ریپنتروپ و دیگران، ۲۰۰۵، ص. ۳۱۳)، امید به زندگی (من و لاریمور، ۲۰۰۶)، و

(الیسون، ۱۹۹۱، ص. ۸۰). در نتیجه این‌طور به نظر می‌رسد مساجد به عنوان مکانی برای انجام امور دینی و مذهبی، می‌تواند رضایت مردم از محل زندگی خود را تحت تأثیر قرار دهد. در این راستا، در سال‌های اخیر در ارتباط با موضوع این تحقیق پژوهش‌هایی انجام پذیرفته است که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره شده است:

پورباقر و دیگران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان "واکاوی نقش مساجد در تحقق عدالت اجتماعی شهرهای اسلامی معاصر" اظهار داشتند هرچند که از نقش عدالت‌پروری مساجد نسبت به گذشته کاسته شده است، اما مساجد با توجه به تأثیر سازنده‌ای که در عرصه مدیریت، تعاون و وحدت اجتماعی، تقویت امنیت اجتماعی، کاهش آسیب‌پذیری جامعه و کنترل کنش‌های ناهنجار، تکریم حقوق شهروندی و کرامت انسانی و در نهایت تحکیم و تقویت توسعه پایدار دارند، به عنوان یک سرمایه اجتماعی در تحقق عدالت اجتماعی محسوب می‌شوند.

ادهمی و دیگران (۱۳۹۶) در مقاله "نقش اجتماعی اماکن مذهبی در جامعه"، اظهار داشتند که زندگی مذهبی به خودی خود در تمام مراتب، فعالیت اجتماعی است که این نوع فعالیت‌ها، همبستگی اجتماعی را تولید می‌کنند.

موسوی مقدم و محمدی (۱۳۹۵)، در مقاله‌ای با عنوان "بررسی نقش مسجد در افزایش سرمایه اجتماعی بر اساس نماگرهای اصلی آن در قرآن و حدیث" اظهار داشتند که نهاد مسجد از طریق اثرگذاری مستقیم بر عناصر هنجارهای مشترک،

احساس خوشحالی و نشاط (فرانسیس، ۲۰۰۳) دارند. همچنین بنا بر پژوهش‌های گوناگون، مذهب و گرایش‌های مذهبی سبب کاهش اضطراب، خودکشی، مصرف مواد، بزهکاری و افسردگی می‌شوند و سبب افزایش رضایت از زندگی و سازگاری اجتماعی می‌شود (کیمیایی و دیگران، ۱۳۹۰، ص. ۶). برخورداری از دین و تعالیم مذهبی مشترک، پایندی و وفاداری به آن، اعتقاد و تمایل به مناسک و آیین‌های مذهبی، علاوه بر اینکه از لحاظ کارکردی عامل مهمی در روابط اجتماعی به حساب می‌آید، موجب دلگرمی، سرزندگی، نشاط و اشتیاق عمومی است (کلانتری و دیگران، ۱۳۸۸، ص. ۱۲۸) که می‌تواند سطح کیفیت زندگی افراد را تحت تأثیر قرار دهد. کینگ^۱ معتقد است: کسانی که در مراسم مذهبی حضور دارند، از نظر رفاه ذهنی یک سطح بالاتر از دیگران قرار دارند، چرا که سازمان‌های دینی برای تعامل اجتماعی بین مردم، ارتقای دوستی، شبکه‌ها و حمایت‌های شخصی و برابری اجتماعی فرصت‌هایی ایجاد می‌کنند که افراد مذهبی به خاطر حضور منظم در مراسمات مذهبی و جماعات و ایجاد شبکه‌های اجتماعی در زندگی خود راضی‌تر هستند (لیم و پوتنام^۲، ۲۰۱۰، ص. ۹۱۶-۹۱۴). به اعتقاد ایلسون، دین از طریق حمایت اجتماعی، برقراری روابط شخصی با شخص الهی دیگر، ارائه سیستم‌های معنا و ارتقای الگوهای خاص‌تر از سازمان‌های مذهبی و شیوه زندگی شخصی باعث افزایش سلامت روانی می‌گردد

1. Francis
2. King
3. Lim and Putnam

دل‌زنده و دیگران (۱۳۹۳) در مقاله "بازتعریف مسجد و جایگاه آن در محوریت تعاملات اجتماعی، شهر اسلامی" به ارائه راهکارهای مفهومی و کاربردی در جهت تقویت اجتماع و ارتباط سازی در شهر اسلامی پرداخته‌اند.

شیری گرمی (۱۳۹۳) در مقاله "ویژگی‌های کالبدی مسجد بر مبنای ارتقاء تعاملات اجتماعی" به مطالعه و بررسی نحوه تأثیرگذاری مساجد بر افزایش تعاملات اجتماعی پرداخته‌اند. در این زمینه تأکید بر کارکرد کالبدی مسجد در دو حوزه بیرونی و درونی مدنظر بوده که در آن نوع و ارتباطات برونی و درونی مساجد بررسی و تحلیل شده‌اند.

مدی و فروغی در مقاله (۱۳۹۲) "انسان، محور اصلی در پایداری اجتماعی و حس مکان" به بررسی حس مکان در مساجد پرداخته و اینکه شهروندان در مسجد امام تهران تا چه میزان به حضور خود در این مکان واقف هستند و در نهایت راهکارهایی برای حفظ این مسجد تاریخی به عنوان مکان پایدار پیشنهاد نموده‌اند.

فضلعلی زاده و وثوق (۱۳۹۲) در مقاله "بررسی پایداری اجتماعی در مساجد" بیان داشتند که مؤلفه‌هایی از جمله تعاملات اجتماعی، اعتقادات، دل‌بستگی و تعهد در پایداری اجتماعی فضاهای آیینی مؤثر است. بهره‌گیری از این مؤلفه‌ها و ارائه راهکارهای معماری، این فضاها را از نظر اجتماعی پایدارتر می‌سازد.

پورجعفر و پورجعفر (۱۳۹۱) در مقاله "الگوی پیشنهادی محله، با مرکزیت مسجد و فضاهای عمومی موردنیاز در شهر ایرانی - اسلامی" اظهار

اعتماد و مشارکت، سبب تولید و توزیع سرمایه اجتماعی می‌شود.

احمدیان و عرفانیان (۱۳۹۴) در مقاله "بررسی نقش مساجد در توسعه محله‌ای در شهر مشهد" اظهار نمود که متغیرهای مربوط به فعالیت چندگانه مسجد در سطح محله به چند محور کلی: نقش مسجد در غنی‌سازی اوقات فراغت، امنیت فردی و اجتماعی، مشارکت اجتماعی، برنامه‌های مذهبی و فرهنگی می‌پردازد.

عبدالملکی و دیگران (۱۳۹۳) در مقاله "واکاوی نوع نگاه به نهاد مسجد در سیاست‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران" بیان نمودند که افزایش آگاهی‌های اجتماعی و فرهنگی، مقاوم‌سازی ابعاد فرهنگی ارزشی جامعه، آگاهی بخشی به افراد نسبت به تهاجمات فرهنگی، هویت مذهبی مشترک، ایجاد انسجام و همبستگی اجتماعی، کمک در جامعه‌پذیری، نقش آفرینی در انتقال موارث و ارزش‌های فرهنگی، بسترسازی جهت عمومیت یابی فرهنگ شورا، ایجاد روح تعاون و همکاری، تقویت و قوام بخشی به حوزه عمومی، از زمره مهم‌ترین کارکردهای فرهنگی اجتماعی مسجد به شمار می‌آید.

فعالی (۱۳۹۳) در کتاب خود با عنوان "مسجد و سبک زندگی"، رشد آگاهی‌های سیاسی، روشنگری افکار عمومی، و دیدار با هیات‌های سیاسی را از جمله کارکردهای مسجد معرفی می‌کند.

معماری و کیوانلو (۱۳۹۳) در مقاله "نقش محوری مسجد در توسعه پایدار شهری" به تشریح جایگاه مسجد، کارکردهای آن و نقش آن در توسعه پایدار اشاره نموده‌اند.

نمودند که مسجد نقش پراهمیتی در ابعاد کیفی طراحی شهرها و بازتاب اجتماعی مسائل نسبت به مبانی طراحی‌های غرب که تنها به ابعاد فیزیکی و کمی پرداخته، داشته و همچون بستری برای تعاملات اجتماعی به حساب می‌آید.

ادریسی خسروشاهی و دیگران (۱۳۹۰) در مقاله "نقش مساجد محله‌ای در توسعه شهری پایدار"، جایگاه مسجد در توسعه پایدار شهر اسلامی را بررسی و اظهار داشته‌اند که مساجد باید با عناصر جدید شهری ترکیب شوند تا پویایی خود را حفظ کنند.

خواجه‌نوری و همکاران (۱۳۹۰) در مقاله "رابطه میزان دین‌داری با کیفیت زندگی جوانان" نشان دادند که تقویت عوامل مذهبی، باورها، عقاید افراد و هویت دینی افراد جامعه تأثیر بسزایی بر بهبود سلامت روانی، اجتماعی و جسمانی و در کل کیفیت زندگی افراد دارد.

بالجانی و همکاران (۱۳۹۰) در مقاله "بررسی ارتباط بین مذهب سلامت معنوی امید و کیفیت زندگی در بیماران مبتلا به سرطان" به این نتیجه رسیدند که توجه به عواملی مانند هدفمند بودن در زندگی، اعتقاد به خدا و اعمال مذهبی و خوش‌بینی به آینده در برنامه‌ریزی مراقبتی از بیماران مبتلا به سرطان می‌تواند موجب ارتقای کیفیت زندگی آن‌ها گردد.

محمدنقی و منتظری مقدم (۱۳۸۹)، در مقاله‌ای با عنوان "سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی مطالعه‌ای درباره مشارکت اجتماعی از منظر اسلام"، اظهار داشتند که احیای کارکردهای مساجد و نهادهای مرتبط با آن، به گونه‌ای که در خدمت رشد و تعالی جامعه قرار گیرد، تقویت و نهادینه کردن امر به معروف

و نهی از منکر و فراهم آوردن بسترهای مناسب تحقق آن از جمله فعالیت آزادانه رسانه‌ها و مطبوعات، حضور احزاب قوی و قدرتمند مخالف جریان حاکم و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت از راه نهادهای آموزشی از ابتدایی‌ترین مراحل آن تا مراکز آموزش عالی و بکارگیری ابزارهای نوین و جذاب در معرفی آن، می‌تواند در خلق مشارکت اجتماعی از دیدگاه اسلام مؤثر باشد.

تقوایی و معروفی (۱۳۸۹) در مقاله "ارزیابی نقش مساجد در ارتقاء کیفیت محیط" ضمن تبیین جایگاه کیفیت محیط شهری و مؤلفه‌های آن، به ارزیابی نقش مساجد در ارتقاء کیفیت محیط پرداخته‌اند.

ویلدز^۱ و همکاران (۲۰۰۹) در تحقیقی به بررسی رابطه دین‌داری با کیفیت زندگی در بین ۱۱۷ نفر از بازماندگان بیماری سرطان سینه در آمریکای لاتین پرداخته‌اند. بر اساس نتایج، رابطه بین دین‌داری و کیفیت زندگی مثبت و معنادار بود.

عبدالخالده^۲ (۲۰۱۰) در بررسی رابطه بین کیفیت زندگی و رضایت ذهنی و دین‌داری به این نتیجه رسیدند که بین کیفیت زندگی و مذهب ارتباط و همبستگی مثبتی وجود دارد.

لیم^۳ و پاتنام^۴ (۲۰۱۰) در تحقیقی که به صورت پانل انجام دادند، نشان دادند که افراد مذهبی به خاطر حضور منظم در مراسم مذهبی و جماعات و ایجاد شبکه‌های اجتماعی در زندگی خود راضی‌تر هستند.

1. Wildes
2. Abdel-Khaled
3. Lim
4. Putnam

ویژه‌های را به خود اختصاص می‌دهد. ارتباط گسترده مسجد با بافت شهری از طریق مسیرهای ارتباطی منتهی به ورودی مسجد برقرار می‌شود و بر این اساس می‌توان ارتباط کاربران مسجد را تبیین نمود (مهدوی-نژاد و مشایخی، ۱۳۸۹، ص. ۷۰). مسجد از بدو تأسیس، علاوه بر محل عبادت، محیطی برای تعاملات اجتماعی بوده است. این مکان در طول زمان، محلی برای مشورت در مورد امور روزانه اجتماع مسلمانان در نظر گرفته شد و به اقتضای فضای حاکم، به مکانی برای تصمیم‌گیری سیاسی و در زمان صلح و آرامش به جایی برای آموزش و تعلیم تبدیل می‌گردیده است (سعید آفتابی، ۱۳۹۰، ص. ۲۵). از زمان بنیان‌گذاری مساجد اسلامی توسط نبی اکرم (ص) تاکنون، نه تنها مساجد به صورت شکلی متحول شده‌اند، بلکه از نظر فرهنگی و اجتماعی نیز در جریان دگرگونی قرار گرفته و هویتی جدید یافته‌اند؛ به طوری که در تمام دوران اسامی مسجد نخستین کانون عبادی، نخستین پایگاه تبلیغاتی، نخستین جایگاه دانش، مرکز فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی و مرکز خدمات اجتماع، فعالیت‌های نظامی، قضاوت، محل اسکان و معامله بوده است (زرگر و دیگران، ۱۳۸۶، ص. ۵۷).

مسجد به علت عرضه عملکردها و فعالیت‌های متنوع مذهبی و اجتماعی از توانایی لازم برای تقویت تعاملات اجتماعی و گسترش شبکه‌های عملکردی (رسمی و غیررسمی) و افزایش ظرفیت‌های اجتماعی برخوردار است. کثرت تعاملات اجتماعی در قالب شبکه‌های رسمی و غیررسمی، افزایش انسجام و همبستگی اجتماعی در جامعه را سبب می‌شود. برگزاری آیین‌های مذهبی و گردهمایی‌هایی که عمدتاً

فضاهای شهری بستر تعاملات و بروز رفتارها هستند که باید با تحلیل و طراحی مناسب فضا، به استفاده صحیح بیانجامند (همتی و دیگران، ۱۳۹۲، ص. ۴۸). در بررسی و تحلیل فضاهای شهری، با عناصر شهری مانند میدان، خیابان و ... مواجه هستیم. فضاهایی که علاوه بر ایفای نقش عملکردی و ارتباطی به عنوان محلی مناسب برای برقراری تعاملات اجتماعی و حضور شهروندان در اجتماع ایفای نقش می‌نمایند. به جهت گسترش حوزه نفوذ این گونه فضاهای شهری، می‌توان از فضاهای باز مذهبی به طور عام و صحن و حیاط مساجد به طور خاص به عنوان فضای شهری یاد کرد (همتی و دیگران، ۱۳۹۲، ص. ۴۳). در این میان، آدام متز معتقد است که در شهرهای اسلامی حیاط مساجد با ورودیهای متعدد به عنوان فضاهای شهری عمل می‌کنند (توسلی، ۱۳۸۶، ص. ۴۹). فضایی که در صورت مطالعه، طراحی و مدیریت بهینه، نقش مناسبی در شکل‌گیری حیات اجتماعی شهروندان دارد (همتی و دیگران، ۱۳۹۲، ص. ۴۳). قرارگیری مسجد در میان بافت شهری و مخصوصاً محلات مسکونی شهر، ارتباط هویتی مسجد را با عامه مردم برقرار می‌کند. مسجد را می‌توان به عنوان محوری‌ترین، قانونی‌ترین و ارزنده‌ترین عنصر کالبد متبلور کننده مدنیت جامعه اسلامی دانست. بناهای مذهبی یکی از اساسی‌ترین عناصر بافت، ساخت و شکل شهرها بوده و هستند. تداوم حضور بناهای مذهبی در شکل شهر از ظهور اولین شهرهای شناخته شده تا امروز با حیات شهر عجین شده‌اند. در بناهای مذهبی درون شهرها مسجد جایگاه

به شکل خودجوش و غیررسمی در قالب برپایی نمازهای یومیه، مراسم عزاداری، اعیاد و جشن‌های مذهبی انجام می‌گیرد، سبب تقویت تعاملات اجتماعی می‌شود. از سوی دیگر افرادی که در طول روز یا در ضمن برگزاری مراسمی که به صورت متناوب در ایام گوناگون سال در درون مساجد برگزار می‌شود، یکدیگر را ملاقات می‌کنند، به نوعی از جریان زندگی روزمره یکدیگر آگاه می‌شوند. وجود این ارتباطات می‌تواند عامل مهمی در جهت اشتراک مساعی افراد جامعه در جهت حل مشکلات یکدیگر باشد (حمزه نژاد و واحددهکردی، ۱۳۹۶، ص. ۵۶). کثرت و تنوع روابط و تعاملات اجتماعی منجر به تقویت انسجام و همبستگی اجتماعی می‌شود (عارفی، ۱۳۸۵، ص. ۱۳). در این راستا تعامل اجتماعی می‌تواند یک موضوع فیزیکی، یک نگاه، یک مکالمه یا ارتباط بین افراد باشد که از یک سو خود مستلزم تعریف رویدادها و فعالیت‌های متناسب و در نتیجه نقش‌پذیری مردم در فضا و عضویت آن‌ها در گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی است و از سوی دیگر ظرفیت‌های محیطی زندگی عمومی بستر این تعاملات است (دانشپور و چرخ‌چیان، ۱۳۸۶، ص. ۲۲). در واقع انسان موجودی اجتماعی است و به تعاملات اجتماعی و ارتباط با دیگران نیازمند است. از این رو، فضاهای شهری در ایفای این ویژگی، نقش قابل توجهی دارند و مساجد می‌توانند یکی از این فضاها باشد (شاطریان، ۱۳۹۰، ص. ۳۹۸). در این میان، شیوه زندگی انسان و اثرات آن بر تعاملات اجتماعی در طول زمان، بواسطه مبحث پایداری اجتماعی بررسی می‌گردد. هدف از پایداری اجتماعی به عنوان رابط

میان ابعاد مختلف توسعه پایدار (کولانتونیو^۱ و دیکسون^۲، ۲۰۰۹، ص. ۴). دسترسی یکسان نسل‌های آینده و کنونی به منابع اجتماعی است (مک^۳ و پیکاک^۴، ۲۱۱، ص. ۲). پایداری اجتماعی به چهار رکن اساسی اشاره دارد که عبارتند از: آگاهی برای پایداری و همبستگی اجتماعی، عدالت، مشارکت، و کیفیت جوامع (لیتینگ^۵ و گریسلر^۶، ۲۰۰۵، ص. ۶۸). در این زمینه، افزایش آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی را می‌توان از مهم‌ترین نقش‌های مساجد عنوان نمود. مسجد محل تجهیز فکری و روحی و اخلاقی، آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی است (علاءالدین، ۱۳۸۰، ص. ۵۷). مساجد از بدو تأسیس، فعالیت اطلاع‌رسانی را در سنت خود داشته‌اند، از این رو می‌توان از این مراکز با عنوان مراکز مدیریت اطلاع‌رسانی نام برد به نحوی که مرجع مهمی برای انتشار اخبار به ویژه در سطح محله‌ای باشند (مهدوی و فاء، ۱۳۹۴، ص. ۱۲۵). به عبارت دیگر، مساجد در کشورهای اسلامی تربیون آزادی برای ترویج معارف واقعی دینی به شمار می‌روند. علمای دینی از مساجد به عنوان یک شبکه گسترده مردمی، در تبیین احکام دین استفاده می‌کنند. اکثر گروه‌های اسلامی به ویژه سیاستمداران اسلامی برای فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی خود از مساجد استفاده می‌کنند و در کشورهایی که به رسانه‌های عمومی دسترسی ندارند، مساجد به عنوان مناسب‌ترین رسانه مورد

1. Colantonio
2. Dixon
3. Mak
4. Peacock
5. Litting
6. Griesler

آنان در راستای رفع نارسایی‌های اجتماعی باشد. مساجد در صدر اسلام در جایگاه کانونی برای تهییج، تحریک و ترغیب مردم به همکاری، همیاری، همبستگی و مساعدت عمل کرده، تعامل‌ها و کنش‌های اجتماعی را تسهیل می‌کرد و می‌توان ادعا کرد که حیات اجتماعی اسلام در برهه‌های زمانی گوناگون و حساس تاریخی به واسطه نقش مسجد در پدیدساختن مشارکت اجتماعی احیا، تقویت و حفظ شده است. حضور در مسجد از آنجاکه روحیه همبستگی و تعاون را در قالب مشارکت‌های غیررسمی نهادینه می‌کند، مشارکت اجتماعی را در پی داشته، به خلق سرمایه اجتماعی می‌انجامد (نظریور و منتظری مقدم، ۱۳۸۹، ص. ۷۰-۶۹). اگر مشارکت را در دو بُعد: شامل بُعد ذهنی، که همان تمایل به مشارکت اجتماعی که در نتیجه اعتماد و سایر عوامل زمینه‌ساز در افراد ایجاد می‌شود، و بُعد عینی و رفتاری، که به صورت عضویت، نظارت، اجرا و تصمیم‌گیری بروز می‌کند که همان پیوند عینی افراد است (موسوی، ۱۳۸۵، ص. ۶۷) مطرح کنیم، مسجد نقشی بی‌بدیل و تعیین‌کننده در زمینه‌سازی برای این دو بُعد مشارکت افراد خواهد داشت. به‌طوری‌که از منظر بُعد عینی مشارکت، باید گفت نهاد مسجد می‌تواند برای تحقق این بُعد از مشارکت بستر مناسبی باشد، زیرا اجتماع شکل گرفته با محوریت مسجد، هنجارهای مشترکی در ابعاد اندیشه و رفتار دارد. علاوه بر این، زمینه اعتماد افراد به یکدیگر در بستر مسجد فراهم است. این دو عنصر می‌تواند موجبات تمایل افراد به مشارکت در بُعد ذهنی آن را فراهم کند. با تحقق این امر، برای مشارکت افراد در بُعد

استفاده قرار می‌گیرد (عرشی نیاسر، ۱۳۸۷، ص. ۴۸). همچنین مسجد می‌تواند به عنوان کانون اتحاد و همبستگی و انس و الفت مسلمانان با یکدیگر باشد به‌نحوی که مردم هر محله را روزی چند نوبت در کنار هم در نمازهای جماعت، جمع و باهم مأنوس می‌سازد. «مذهب چه به وسیله لباس و یا مناسک، آیین‌های مذهبی و چه به وسیله مکان‌هایی مانند کلیسا، مسجد، حرم و امامزاده، علائم نامرئی از نمادهایی تفکیک‌کننده هستند تا بهتر وحدت ببخشند. علاوه بر این‌ها زندگی مذهبی به خودی خود در تمام مراتب، فعالیت اجتماعی است. این نوع فعالیت‌ها، اجتماعی را تولید می‌کنند» (ادهمی و دیگران، ۱۳۹۶، ص. ۳۰۷).

علاوه بر این، مسجد از گذشته تا کنون به عنوان مکانی برای رسیدگی به شکایت‌های مردم بوده است. در گذشته، تقریباً تمامی مسائل حقوقی و اختلاف‌های میان مردم که نیازمند رسیدگی بود، در مسجد حل و فصل می‌شد. قضاوت‌های امیرمؤمنان علی (ع) در دکه قضای مسجد کوفه و آغاز حکومت عدل‌گستر مهدی موعود از مسجدهای حرام، نشان پیوند تاریخی مسجد و عدالت است. در حال حاضر نیز، اگرچه عموم دادرسی‌ها در مراکز قضایی انجام می‌شود، اما در برخی موارد از وجود امام‌جماعت مسجد محله نیز برای داور و حکمیت در اختلاف‌های محلی بهره گرفته می‌شود (عرشی نیاسر، ۱۳۸۷، ص. ۴۸).

مسجد به عنوان پایگاه عمومی مسلمانان، محل حضور قشرهای گوناگون است؛ لذا می‌تواند به عنوان جایگاه مناسبی برای تقویت روحیه تعاون و مشارکت

سؤالات پرسشنامه پس از بررسی ادبیات موضوع و تحقیق‌های مرتبط و با توجه به نحوه طرح سؤالات در پرسشنامه‌های استاندارد، طراحی شد و سپس به تأیید ۲۰ نفر از کارشناسان و متخصصان این حوزه رسید. به منظور سنجش پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. در این خصوص، با حذف سؤال "میزان تمایل به مهاجرت" از پرسشنامه، با توجه به قرابت کمتری آن با سؤالات دیگر، ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۱۹ محاسبه گردید. بنابراین با توجه به اینکه ضریب آلفای محاسبه‌شده بیشتر از ۰/۷ می‌باشد نشان می‌دهد که پرسشنامه‌های مذکور دارای پایایی خوب و قابل قبولی می‌باشد. در این تحقیق به منظور تحلیل داده‌ها، علاوه بر شاخص‌های آمار توصیفی همچون توزیع فراوانی، آزمون‌های آماری استنباطی از جمله آزمون تی تک نمونه‌ای و خی‌دو بکار گرفته شده است.

۲.۲. متغیرها و شاخص‌های پژوهش

این تحقیق بر پایه پنج بُعد عدالت اجتماعی، مشارکت، آگاهی، همبستگی اجتماعی، و رضایت از محله استوار است. براساس ادبیات تحقیق، مدل تحلیلی این تحقیق در شکل (۱) نشان داده شده است. برای سنجش هر یک از ابعاد چند سؤال و گویه به شرح جدول (۱) مدنظر می‌باشد.

عینی آن در بستر مسجد فراهم است. در این خصوص، نماز جماعت یکی از مصادیق مشارکت افراد است که زمینه را برای مشارکت افراد در سطح اعمال عبادی فراهم می‌کند. مناسکی مانند نماز جماعت، اعتکاف و جز آن از جمله این موارد است که در هر یک از آنها تدابیری اندیشیده شده است که فرد با مبادرت به آن‌ها در جریان مشارکت قرار می‌گیرد (موسوی مقدم و محمدی، ۱۳۹۵، ص ۱۵۶-۱۵۵).

۲. روش‌شناسی پژوهش

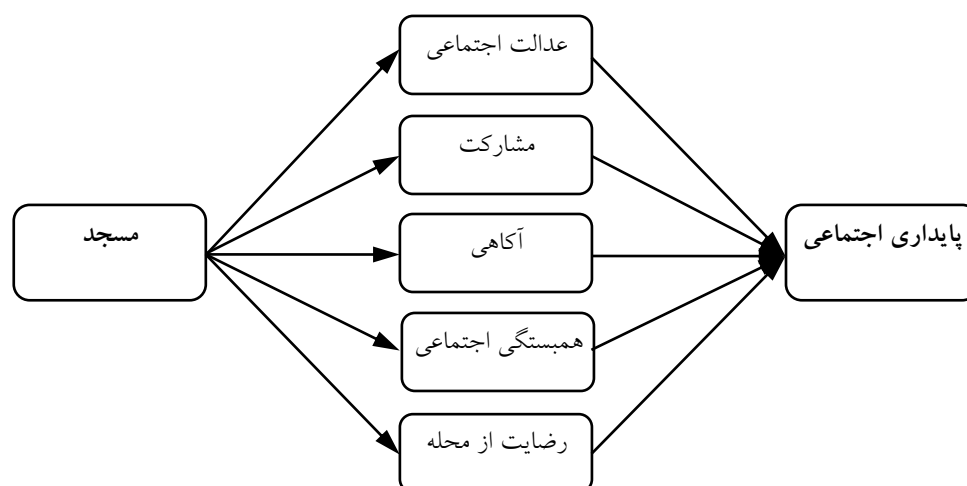
۲.۱. روش پژوهش

رویکرد کلی پژوهش، از نوع پژوهش‌های کمی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، مبتنی بر داده‌های کتابخانه‌ای و پیمایشی (از طریق پرسشنامه) بوده است. مطالعات میدانی تحقیق در بهار ۱۳۹۶ انجام پذیرفته است. با توجه به توصیفی بودن پژوهش و لزوم وجود نمونه‌ای به حجم حداقل ۱۰۰ نفر (دلاور، ۱۳۷۵، ص ۱۳)، به منظور توزیع پرسشنامه، نمونه‌ای به تعداد ۱۰۰ نفر، از میان افرادی که به مسجد می‌روند، مدنظر می‌باشد. به منظور توزیع پرسشنامه از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است. در تحقیق حاضر جهت تعیین روایی پرسش‌نامه از روایی محتوایی استفاده گردید. به این ترتیب که

جدول ۱. متغیرهای تحقیق

متغیر وابسته	ابعاد	منابع	تعداد گویه‌ها
پایداری اجتماعی	عدالت اجتماعی	پورباقر و دیگران (۱۳۹۷)، عرشی نیاسر (۱۳۸۷)	۵
	مشارکت	موسوی مقدم و محمدی (۱۳۹۵)، احمدیان و عرفانیان (۱۳۹۴)، عبدالملکی و دیگران	۶

متغیر وابسته	ابعاد	منابع	تعداد گویه ها
		(۱۳۹۳)، محمدنقی و منتظری مقدم (۱۳۸۹)	
	آگاهی	عبدالملکی و دیگران (۱۳۹۳)، فعالی (۱۳۹۳)	۴
	همبستگی اجتماعی	ادهمی و دیگران (۱۳۹۶)، عبدالملکی و دیگران (۱۳۹۳)	۵
	رضایت از محله	تقوایی و معروفی (۱۳۸۹)، احمدیان و عرفانیان (۱۳۹۴)، پورباقر و دیگران (۱۳۹۷)، معماری و کیوانلو (۱۳۹۳)، پورجعفر و پورجعفر (۱۳۹۱)، ادیسی خسروشاهی و دیگران (۱۳۹۰)	۵

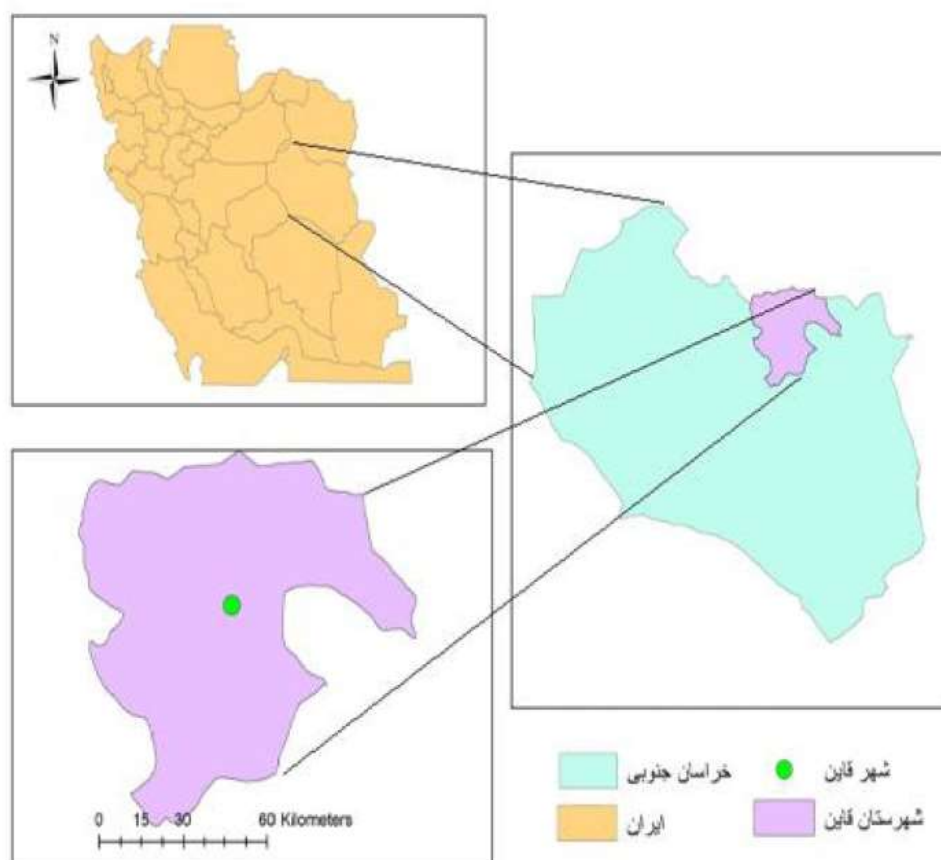

شکل ۱. مدل تحلیلی تحقیق

۳.۲. قلمروی جغرافیایی پژوهش

قلمرو مکانی این تحقیق، مساجد شهر قاین می باشد (شکل ۲). شهر قاین شهر دارای ۲۹ مسجد است که همواره جزء شلوغ ترین اماکن عمومی شهر محسوب می شود. در این میان، مسجد جامع شهر به عنوان قدیمی ترین مسجد شهر مطرح است که در آثار ملی ایران نیز به ثبت رسیده است. قاین یکی از شهرهای استان خراسان جنوبی و مرکز شهرستان

قائنات می باشد. این شهر بر روی دشتی هموار در ارتفاع ۱۴۴۰ متر از سطح دریا قرار داشته و فاصله آن از بیرجند مرکز استان خراسان جنوبی ۱۰۵ کیلومتر می باشد. بر پایه سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵ جمعیت این شهر ۴۲۳۲۳ نفر بوده است.

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی شهر قاین

۳. یافته‌های پژوهش

بر مبنای آمار توصیفی تحقیق، میانگین سنی نمونه موردمطالعه ۴۲ سال است که بیشترین فراوانی آن در گروه سنی ۳۰ تا ۴۴ سال قرار داشته که ۴۱ درصد از نمونه موردمطالعه را شامل می‌شود. همچنین ۷۷ درصد از نمونه موردمطالعه را مردان و ۲۳ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. ۴۳ درصد نمونه موردمطالعه دارای مشاغل آزاد، ۱۷ درصد را کارمندان و ۴۰ درصد باقی‌مانده را دانشجویان، دانش‌آموزان و ... تشکیل داده‌اند.

۳۰ درصد نمونه از نظر تحصیلات زیر دیپلم، ۴۱ درصد دیپلم و مابقی را فوق‌دیپلم و لیسانس تشکیل

می‌دهند. همچنین ۶۷ درصد از نمونه موردمطالعه به مسجد محل سکونت خویش مراجعه می‌کنند و ۳۳ درصد دیگر به مسجد محل کار خود می‌روند.

به منظور سنجش توزیع فراوانی‌های شاخص‌های تحقیق از آزمون خی‌دو استفاده گردیده که نتایج آن در جداول زیر نشان داده شده است. بر این اساس جدول (۲)، نتایج آزمون خی‌دو در ارتباط با نقش مساجد در زمینه مشارکت را نشان می‌دهد. همان‌طور که در جدول (۲) نشان داده شده است، بیشترین فراوانی مشاهده‌شده در سؤال‌های "میزان مشارکت افراد در امور خیریه مسجد"، "مشارکت در کارهای محله و مسجد"، "نقش مسجد در امور سیاسی"،

"میزان مشارکت مردم در فعالیت‌های فرهنگی مذهبی"، و "میزان مشارکت مردم در برنامه‌های آموزشی مسجد" در شهر قاین، در سطح متوسط می‌باشد. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری در سطح کمتر از آلفای ۰/۰۱ است، لذا توزیع فراوانی از اختلاف معنی‌داری برخوردار است. بنابراین با ۹۹ درصد از درجه اطمینان می‌توان گفت که نقش مساجد در این شاخص در سطح متوسط برآورد شده است.

طبق جدول (۲)، بیشترین فراوانی مشاهده شده در سؤال "نقش مسجد در مطالبات از دولت و شهروندان"، در سطح کم می‌باشد. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری در سطح کمتر از آلفای ۰/۰۱ است، لذا توزیع فراوانی از اختلاف معنی‌داری برخوردار بوده و با ۹۹ درصد از درجه اطمینان می‌توان گفت که نقش مساجد در این گویه، در سطح کم برآورد شده است.

جدول ۲. نتایج آزمون خی دو در ارتباط با شاخص مشارکت

میزان مشارکت در برنامه‌های آموزشی مسجد	نقش مسجد در مطالبات از دولت و شهروندان	مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی مذهبی	نقش مسجد در امور سیاسی	مشارکت در کارهای محله و مسجد	مشارکت در امور خیریه	
۲۹	۱۵	۴	۴	۴	۸	خیلی کم
۳۰	۴۲	۲۱	۲۸	۲۵	۲۶	کم
۳۷	۳۹	۴۱	۴۹	۳۹	۴۲	متوسط
۴	۴	۳۴	۱۹	۳۲	۲۴	زیاد
۰	۰	۰	۰	۰	۰	خیلی زیاد
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	کل
۲۵/۰۴	۴۱/۰۴	۳۱/۷۶	۴۲/۴۸	۲۷/۴۴	۲۳/۲	Chi-Square
۳	۳	۳	۳	۳	۳	df
۰	۰	۰	۰	۰	۰	Asymp. Sig.

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵)

در ادامه مطابق با جدول (۳)، نتایج آزمون خی دو در ارتباط با نقش مساجد در زمینه عدالت اجتماعی نشان داده شده است. همان‌طور که در جدول (۳) نشان داده شده است، بیشترین فراوانی‌های مشاهده شده در سؤال‌های "از مسجد ندای عدالت به گوش می‌رسد"، "حضور در مسجد باعث احترام به همسایگان شده"، "حضور در مسجد باعث

برقراری حق"، همچنین "مهرورزی به خانواده" و این که "مسجد دارای کارکرد پاسداری از عدالت است"، در سطح زیاد می‌باشد. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری در سطح کمتر از آلفای ۰/۰۵ است، بنابراین توزیع فراوانی از اختلاف معنی‌داری برخوردار است. لذا با ۹۹ درصد از درجه اطمینان

می‌توان گفت که نقش مساجد قاین در این شاخص در سطح زیاد برآورد شده است.

جدول ۳. نتایج آزمون خی دو در ارتباط با شاخص عدالت اجتماعی

کارکرد مسجد پاسداری از عدالت	حضور در مسجد باعث مهرورزی به خانواده	حضور در مسجد باعث برقراری حق	حضور در مسجد باعث احترام به همسایه	ندای عدالت از مسجد	
۰	۰	۰	۰	۳	خیلی کم
۱۰	۲	۹	۲	۱۲	کم
۳۵	۳۵	۳۰	۳۵	۳۲	متوسط
۴۵	۵۵	۵۳	۵۱	۴۳	زیاد
۱۰	۸	۸	۱۲	۱۰	خیلی زیاد
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	کل
۳۸	۷۲/۷۲	۵۴/۱۶	۵۸/۹۶	۵۶/۳۰	Chi-Square
۳	۳	۳	۳	۴	df
۰	۰	۰	۰	۰	Asymp. Sig.

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵)

همچنین مطابقت با جدول (۴) در سؤال مربوط به "حضور در مسجد باعث آگاهی از اوضاع زیست‌محیطی جامعه"، بیشترین فراوانی در سطح کم می‌باشد. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری در سطح کمتر از آلفای ۰/۰۵ است، بنابراین توزیع فراوانی از اختلاف معنی‌داری برخوردار است. لذا با ۹۹ درصد از درجه اطمینان می‌توان گفت که نقش مساجد قاین در آگاهی از اوضاع زیست‌محیطی جامعه در سطح کم می‌باشد.

در جدول (۴)، نتایج آزمون خی دو در ارتباط با نقش مساجد در زمینه آگاهی نشان داده شده است. همان‌طور که در جدول (۴) نشان داده شده است، بیشترین فراوانی در سؤال‌های "حضور در مسجد باعث آگاهی از اوضاع سیاسی"، "حضور در مسجد باعث آگاهی از اوضاع اقتصادی"، و "حضور در مسجد باعث آگاهی از اوضاع اجتماعی"، در سطح متوسط می‌باشد. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری در سطح کمتر از آلفای ۰/۰۵ است، بنابراین توزیع فراوانی از اختلاف معنی‌داری برخوردار است. لذا با ۹۹ درصد از درجه اطمینان می‌توان گفت که نقش مساجد قاین در گویه‌های فوق‌الذکر، در سطح متوسط برآورد شده است.

جدول ۴. نتایج آزمون خی دو در ارتباط با شاخص آگاهی

حضور در مسجد باعث آگاهی از اوضاع زیست محیطی	حضور در مسجد باعث آگاهی از اوضاع اجتماعی	حضور در مسجد باعث آگاهی از اوضاع اقتصادی	حضور در مسجد باعث آگاهی از اوضاع سیاسی	
۳۹	۱۰	۱۰	۶	خیلی کم
۲۶	۱۵	۱۶	۱۲	کم
۲۳	۵۵	۵۵	۴۳	متوسط
۱۲	۲۰	۱۹	۳۵	زیاد
۰	۰	۰	۴	خیلی زیاد
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	کل
۱۴/۸	۵۰	۴۹/۶۸	۶۳/۵	Chi-Square
۳	۳	۳	۴	df
۰/۰۰۲	۰	۰	۰	Asymp. Sig.

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵)

و "حضور در مسجد باعث ایجاد اعتماد بین همشهریان" در سطح زیاد می‌باشد. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری در سطح کمتر از آلفای ۰/۰۱ است، توزیع فراوانی از اختلاف معنی‌داری برخوردار است. لذا با ۹۹ درصد از درجه اطمینان می‌توان گفت که نقش مساجد در آگاهی از شرایط دوستان و همشهریان، و ایجاد اعتماد بین همشهریان، در سطح زیاد می‌باشد.

در جدول (۵)، نتایج آزمون خی دو در ارتباط با نقش مساجد در زمینه همبستگی اجتماعی نشان داده شده است. همان‌طور که در جدول (۵) نشان داده شده است، بیشترین فراوانی در سؤال‌های "حضور در مسجد باعث افزایش مسئولیت‌پذیری"، "حضور در مسجد باعث وابستگی به همشهریان" و "حضور در مسجد باعث آگاهی از حقوق مدنی شهروندان"، در سطح متوسط می‌باشد. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری در سطح کمتر از آلفای ۰/۰۱ است، بنابراین توزیع فراوانی از اختلاف معنی‌داری برخوردار است. لذا با ۹۹ درصد از درجه اطمینان می‌توان گفت که نقش مساجد قاین در گویه‌های فوق‌الذکر، در سطح متوسط برآورد شده است. طبق جدول (۵)، بیشترین فراوانی در سؤال‌های "حضور در مسجد باعث آگاهی از شرایط دوستان"

جدول ۵. نتایج آزمون خی دو در ارتباط با شاخص همبستگی اجتماعی

حضور در مسجد باعث افزایش مسئولیت پذیری	نقش مسجد باعث آگاهی از حقوق مدنی شهروندان	حضور در مسجد باعث وابستگی به همشهریان	حضور در مسجد باعث ایجاد اعتماد بین همشهریان	حضور در مسجد باعث آگاهی از شرایط دوستان	
۶	۱۷	۴	۰	۰	خیلی کم
۱۲	۳۴	۱۰	۰	۲	کم
۴۴	۳۵	۴۰	۳۳	۲۳	متوسط
۳۶	۱۴	۴۶	۵۰	۶۳	زیاد
۲	۰	۰	۱۵	۱۲	خیلی زیاد
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	کل
۷۰/۸	۱۴/۶۴	۵۳/۲۸	۷۵/۷۲	۸۵/۸۴	Chi-Square
۴	۳	۳	۳	۳	df
۰	۰/۰۰۲	۰	۰	۰	Asymp. Sig.

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵)

امنیت"، در سطح زیاد می‌باشد. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری در سطح کمتر از آلفای ۰/۰۱ است، بنابراین توزیع فراوانی از اختلاف معنی‌داری برخوردار است. لذا با ۹۹ درصد از درجه اطمینان می‌توان گفت که نقش مساجد در گویه‌های فوق‌الذکر، در سطح زیاد برآورد شده است.

در ادامه مطابق با جدول (۶)، نتایج آزمون خی دو در ارتباط با نقش مساجد در زمینه رضایت از محله نشان داده شده است. طبق جدول (۶) بیشترین فراوانی مشاهده شده در سؤال‌های "میزان رضایت از عدالت"، "رضایت از زندگی در محله"، "ایجاد روحیه نشاط"، "افتخار به محله"، و "احساس

جدول ۶. نتایج آزمون خی دو در ارتباط با شاخص رضایت از محله

احساس امنیت	افتخار به محله	ایجاد روحیه نشاط	رضایت از زندگی در محله	میزان رضایت از عدالت	
۰	۰	۱	۲	۱۱	خیلی کم
۴	۴	۰	۱۷	۲۲	کم
۲۸	۳۲	۳۰	۱۹	۲۵	متوسط
۵۰	۵۲	۵۵	۴۶	۳۶	زیاد
۱۸	۱۲	۱۴	۱۶	۶	خیلی زیاد
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	کل
۴۴,۹۶	۵۵,۵۲	۶۴,۸۸	۵۱,۳۰	۲۸,۱۰	Chi-Square
۳	۳	۳	۴	۴	df
۰	۰	۰	۰	۰	Asymp. Sig.

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵)

همان‌طور که در جدول تی تک نمونه‌ای نشان داده شده، سطح معنی‌داری در سطح کمتر از آلفای ۰/۰۵ است؛ لذا اختلاف معناداری بین میانگین نظری (۳) و میانگین جامعه وجود دارد. بنابراین نقش مساجد شهر قاین در افزایش مشارکت‌های مردمی در سطح کم ارزیابی گردیده است.

فرضیه‌های تحقیق حاضر بر اساس نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای، مورد بررسی قرار گرفته‌اند. به منظور آزمون فرضیه اول تحقیق، مبتنی بر نقش مساجد شهر قاین در افزایش مشارکت‌های مردمی، جدول (۷) ارائه شده است. با توجه به جدول شماره (۷)، میانگین جامعه ۲/۶۹ محاسبه شده است.

جدول ۷. نتایج آزمون تی در ارتباط با نقش مساجد در مشارکت‌های مردمی

Std. Error Mean	Std. Deviation	Mean	N	
۰/۰۶	۰/۶۴	۲/۶۹	۱۰۰	مشارکت

Test Value = 3						فرضیه اول
95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	Sig. (2-tailed)	df	t	
Upper	Lower					
-۰/۱۷	-/۴۳	-۰/۳	۰	۹۹	-۴/۷۴	

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵)

معنی‌داری در سطح کمتر از آلفای ۰/۰۵ است؛ لذا اختلاف معناداری بین میانگین نظری (۳) و میانگین جامعه وجود دارد. بنابراین نقش مساجد شهر قاین در ارتقاء عدالت اجتماعی، در سطح زیاد ارزیابی گردیده است.

نتایج آزمون فرضیه دوم تحقیق، مبتنی بر نقش مساجد شهر قاین در ارتقاء عدالت اجتماعی، در جدول (۸) ارائه شده است. با توجه به جدول (۸)، میانگین جامعه ۳/۶ محاسبه شده است. همان‌طور که در جدول تی تک نمونه‌ای نشان داده شده، سطح

جدول ۸. نتایج آزمون تی در ارتباط با نقش مساجد و پایداری اجتماعی

Std. Error Mean	Std. Deviation	Mean	N	
۰/۰۶	۰/۶۹	۳/۶	۱۰۰	عدالت اجتماعی

Test Value = 3						فرضیه دوم
95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	Sig. (2-tailed)	df	t	
Upper	Lower					
۰/۷۴	۰/۴۶	۰/۶	۰	۹۹	۸/۷۱	

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵)

محاسبه شده است. همان‌طور که در جدول تی تک نمونه‌ای نشان داده شده، سطح معنی‌داری بیشتر از آلفای ۰/۰۵ است؛ لذا اختلاف معناداری بین میانگین

جدول (۹)، نتایج آزمون فرضیه سوم تحقیق مبتنی بر نقش مساجد شهر قاین در آگاهی مردم از جریان‌های اجتماعی و اقتصادی و سیاسی را بیان می‌دارد. با توجه به جدول (۹)، میانگین جامعه ۳/۰۵

نظری (۳) و میانگین جامعه وجود ندارد. لذا مساجد شهر قاین در افزایش آگاهی مردم نقش کمی دارند.

جدول ۹. نتایج آزمون تی در ارتباط با نقش مساجد در ایجاد آگاهی

Std. Error Mean	Std. Deviation	Mean	N	
.06109	.61093	۳/۰۵	۱۰۰	آگاهی

Test Value = 3						فرضیه سوم
95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	Sig. (2-tailed)	df	t	
Upper	Lower					
۰/۱۷	-۰/۰۶	۰/۰۵	۰/۳۸	۹۹	۰/۸۷	

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵)

معنی داری بیشتر از آلفای ۰/۰۵ است؛ لذا اختلاف معناداری بین میانگین نظری (۳) و میانگین جامعه وجود ندارد. لذا مساجد شهر قاین در ارتقاء همبستگی اجتماعی نقش کمی دارند.

نتایج آزمون فرضیه چهارم تحقیق مبتنی بر نقش مساجد شهر قاین در ارتقاء همبستگی اجتماعی، جدول (۱۰) ارائه شده است. با توجه به جدول (۱۰)، میانگین جامعه ۲/۹۱ محاسبه شده است. همان‌طور که در جدول تی تک نمونه‌ای نشان داده شده، سطح

جدول ۱۰. نتایج آزمون تی در ارتباط با نقش مساجد در افزایش همبستگی اجتماعی

Std. Error Mean	Std. Deviation	Mean	N	
۰/۰۶	۰/۶۲	۲/۹۱	۱۰۰	همبستگی

Test Value = 3						فرضیه چهارم
95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	Sig. (2-tailed)	df	t	
Upper	Lower					
۰/۲۱	-۰/۵۱	-۰/۰۸	۰/۲۱	۹۹	-۳/۱۴	

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵)

در جدول (۱۱) ارائه شده است. با توجه به جدول (۱۱)، میانگین جامعه ۳/۳۳ محاسبه شده است.

همچنین نتایج آزمون فرضیه پنجم تحقیق مبتنی بر نقش مساجد شهر قاین بر رضایت مردم از محله

جدول ۱۱. نتایج آزمون تی در ارتباط با نقش مساجد بر رضایت از محل زندگی

Std. Error Mean	Std. Deviation	Mean	N	
۰/۰۴	۰/۴۹	۳/۳۳	۱۰۰	کیفیت

Test Value = 3						فرضیه پنجم
95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	Sig. (2-tailed)	df	t	
Upper	Lower					
۰/۴۳	۰/۲۳	۰/۳۳	۰	۹۹	۰/۷۶	

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵)

همان‌طور که در جدول تی تک نمونه‌ای نشان داده شده، سطح معنی‌داری در سطح کمتر از آلفای ۰/۰۵ است؛ لذا اختلاف معناداری بین میانگین نظری (۳) و میانگین جامعه وجود دارد. بنابراین نقش مساجد شهر قاین در ارتقاء کیفیت زندگی مردم، در سطح زیاد ارزیابی گردیده است.

۴. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این تحقیق، نقش مساجد در ارتباط با پایداری اجتماعی از منظر عدالت اجتماعی، مشارکت، آگاهی و همبستگی، و رضایت از محله مورد ارزیابی قرار گرفت. به‌طورکلی نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که مساجد شهر قاین موجب ارتقاء رضایت از محله، بهبود عدالت اجتماعی، و افزایش مشارکت میان مردم شده است. همچنین نتایج تحقیق نشان داد که مساجد شهر قاین بر ارتقاء آگاهی‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی مردم و همچنین همبستگی اجتماعی، تأثیری نداشته است. بر این اساس نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها و مقایسه آن‌ها با پیشینه تحقیق به شرح زیر مطرح است:

نقش مساجد بر رضایت از محله: نتایج تحلیل داده‌ها در این تحقیق نشان داد که مساجد شهر قاین بر ارتقاء رضایت مردم از محله تأثیرگذار است. نتایج این تحقیق مشابه با پژوهش‌های تقوایی و معروفی (۱۳۸۹) با عنوان "ارزیابی نقش مساجد در ارتقاء کیفیت محیط"، خواجه‌نوری و همکاران (۱۳۹۰) با عنوان "رابطه میزان دین‌داری با کیفیت زندگی

جوانان"، ویلدز^۱ و همکاران (۲۰۰۹)، احمد و عبدالخالد^۲ (۲۰۱۰)، لیم و پاتنام^۳ (۲۰۱۰) می‌باشد که به‌طورکلی، مساجد و اماکن مذهبی را موجب ارتقاء رضایت مردم از محل زندگی خود می‌دانند.

نقش مساجد بر آگاهی و همبستگی: مطابق با تحلیل داده‌ها در این تحقیق، مساجد شهر قاین در افزایش آگاهی مردم و همچنین همبستگی اجتماعی تأثیرگذار نبوده است. نتایج این تحقیق، مخالف با نتایج پژوهش عبدالملکی و دیگران (۱۳۹۳) است که در مقاله خود با عنوان "واکاوی نوع نگاه به نهاد مسجد در سیاست‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران" بیان نمودند افزایش آگاهی‌های اجتماعی و فرهنگی، آگاهی بخشی به افراد نسبت به تهاجمات فرهنگی، و ایجاد انسجام و همبستگی اجتماعی از زمره مهم‌ترین کارکردهای فرهنگی اجتماعی مسجد به شمار می‌آید. همچنین نتایج تحقیق حاضر، مخالف با اظهارات ادهمی و دیگران (۱۳۹۶) در پژوهش "نقش اجتماعی اماکن مذهبی در جامعه"، است که اظهار داشتند زندگی مذهبی به خودی خود در تمام مراتب، فعالیت اجتماعی است که این نوع فعالیت‌ها، همبستگی اجتماعی را تولید می‌کنند. علاوه بر این نتایج این تحقیق با اظهارات فعالی (۱۳۹۳) در کتاب "مسجد و سبک زندگی" است که رشد آگاهی‌های سیاسی، روشنگری افکار عمومی، و دیدار با هیات‌های سیاسی را از جمله کارکردهای مسجد معرفی می‌کند.

1. Wildes
2. Ahmed and Abdel-Khaled
3. Lim and Putnam

نقش مساجد بر مشارکت: تحلیل داده‌ها در این

تحقیق نشان داد که مساجد شهر قاین بر مشارکت‌های مردمی تأثیرگذار می‌باشد. نتایج این تحقیق مشابه با پژوهش‌های موسوی مقدم و محمدی (۱۳۹۵) با عنوان "بررسی نقش مسجد در افزایش سرمایه اجتماعی بر اساس نماگرهای اصلی آن در قرآن و حدیث"، احمدیان و عرفانیان (۱۳۹۴) با عنوان "بررسی نقش مساجد در توسعه محله‌ای در شهر مشهد"، و محمدنقی و منتظری مقدم (۱۳۸۹) با عنوان "سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی مطالعه‌ای درباره مشارکت اجتماعی از منظر اسلام" است که به‌طور کلی مساجد را موجب خلق مشارکت اجتماعی معرفی می‌کنند.

نقش مساجد بر عدالت اجتماعی: بر اساس

نتایج حاصل شده در این تحقیق، مساجد شهر قاین بر ارتقاء عدالت اجتماعی تأثیرگذار است. نتایج این تحقیق مشابه با نتایج پژوهش پورباقر و دیگران (۱۳۹۷) با عنوان "واکاوی نقش مساجد در تحقق عدالت اجتماعی شهرهای اسلامی معاصر" می‌باشد

که اظهار داشتند مساجد با توجه به تأثیر سازنده‌ای که در عرصه مدیریت، تعاون و وحدت اجتماعی، تقویت امنیت اجتماعی، کاهش آسیب‌پذیری جامعه و کنترل کنش‌های ناهنجار، تکریم حقوق شهروندی و کرامت انسانی و درنهایت تحکیم و تقویت توسعه پایدار دارند، به عنوان یک سرمایه اجتماعی در تحقق عدالت اجتماعی محسوب می‌شوند.

البته متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش نمی‌توانند تبیین‌کننده تمامی اثرات نقش مساجد در جوامع باشند. یعنی عوامل و متغیرهای دیگری هم وجود دارند که از وجود مساجد در جوامع مختلف، تأثیر می‌پذیرند؛ اما به دلیل وجود عوامل محدودکننده تحقیق، امکان بررسی تمامی این متغیرها و عوامل تأثیرپذیر وجود نداشت. این امر می‌تواند فرصتی را برای انجام تحقیقات بعدی و تکمیلی توسط سایر محققان فراهم آورد

کتاب‌نامه

۱. احمدیان، م. ع. و عرفانیان، س. (۱۳۹۴). بررسی نقش مساجد در توسعه محله‌ای در شهر مشهد. *مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری*، ۲(۱)، ۹۳-۱۱۰.
۲. ادیسی خسروشاهی، ن.، پناهی، س.، و باقری مهکی، م. (۱۳۹۰). نقش مساجد محله‌ای در توسعه شهری پایدار. *مجموعه مقالات دومین همایش ملی معماری پایدار*. همدان: مرکز آموزشی و فرهنگی سما.
۳. ادهمی، ع. ر.، ادیسی، ا.، و عامری، م. (۱۳۹۶). نقش اجتماعی اماکن مذهبی در جامعه مورد مطالعه زیارتگاه‌های حرم عبدالعظیم و امامزاده صالح در شهر تهران. *مجله مدیریت شهری*، ۱۶(۴۹)، ۳۰۸-۲۹۷.
۴. امین زاده گوهرریزی، ب. (۱۳۷۶). *حیات مسجد بررسی تاریخی و سیر تحول آن*. مجموعه مقالات همایش معماری مسجد با گذشته حال آینده. جلد اول، اصفهان: انتشارات دانشگاه هنر.

۵. بالجانی، ا.، کاظمی، م.، امان پور، ا.، و تیزفهم، ت. (۱۳۹۰). بررسی ارتباط بین مذهب سلامت معنوی امید و کیفیت زندگی در بیماران مبتلا به سرطان. *مجله پرستاری و مامایی مشهد*، ۱۷ (۳)، ۲۷-۳۷.
۶. بهزادفر، م. (۱۳۷۶). معماری مسجد و نمای شهری. *مجموعه مقالات همایش معماری مسجد: گذشته، حال، آینده*، جلد دوم، اصفهان: انتشارات دانشگاه هنر.
۷. پورباقر، س.، ابراهیمی، م.، و انتظاری، ف. (۱۳۹۷). واکاوی نقش مساجد در تحقق عدالت اجتماعی شهرهای اسلامی معاصر. *دومین همایش بین‌المللی ایده‌های راهبردی در معماری شهرسازی جغرافیا و محیط‌زیست*، مشهد: موسسه تعاونی دانش‌بنیان کمرآوش.
۸. پورجعفر، م. ر.، و پورجعفر، ع. (۱۳۹۱). الگوی پیشنهادی محله، با مرکزیت مسجد و فضاهای عمومی موردنیاز در شهر ایرانی-اسلامی. *مجله مطالعات شهر ایرانی اسلامی*، ۳ (۱۰)، ۱۵-۲۴.
۹. پیرنیا، م. ک. (۱۳۷۹). *معماری ایران دوره اسلامی: مساجد*. تدوین محمد یوسف کیانی، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
۱۰. پیرنیا، م. ک. (۱۳۸۶). *آشنایی با معماری اسلامی ایران*. تدوین غلامحسین معماریان، تهران: انتشارات سروش دانش.
۱۱. تقوایی، ع. ا.، و معروفی، س. (۱۳۸۹). ارزیابی نقش مساجد در ارتقاء کیفیت محیط مطالعه موردی مسجد امیر تهران. *مجله مدیریت شهری*، ۸ (۲۵)، ۲۳۴-۲۱۹.
۱۲. توسلی، م.، و بنیادی، ن. (۱۳۸۶). *طراحی فضای شهری*. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران.
۱۳. حمزه‌نژاد، م.، و واحددهکردی، ش. (۱۳۹۶). امکان‌سنجی مجاورت مساجد شیعه و سنی با رویکرد افزایش پایداری اجتماعی مطالعه موردی مسجد جامع شهر گنبد کاووس. *مجله مطالعات شهر ایرانی اسلامی*، ۷ (۲۸)، ۶۲-۵۳.
۱۴. خواجه‌نوری، ب.، ریاحی، ز.، و مساوات، ا. (۱۳۹۰). رابطه میزان دین‌داری با کیفیت زندگی جوانان مورد مطالعه جوانان شیراز. *مجله نامه پژوهش فرهنگی*، ۱۲ (۱۴)، ۱۵۹-۱۲۷.
۱۵. دانشپور، س. ع. ه.، و چرخ‌چیان، م. (۱۳۸۶). فضاهای عمومی و عوامل مؤثر بر حیات جمعی. *مجله باغ نظر*، ۷، ۱۹-۲۸.
۱۶. دلاور، ع. (۱۳۷۵). *روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی*. تهران: انتشارات ویرایش.
۱۷. دل‌زنده، ع.، ذوالفقارزاده، ح.، و جباری، س. (۱۳۹۳). بازتعریف مسجد و جایگاه آن در محوریت تعاملات اجتماعی شهر اسلامی. *کنفرانس ملی شهرسازی مدیریت شهری و توسعه پایدار*. تهران: موسسه ایرانیان-انجمن معماری ایران - قطب علمی برنامه‌ریزی و توسعه پایدار دانشگاه تهران.
۱۸. زرگر، ا.، ندیمی، ح.، و مختارشاهی، ر. (۱۳۸۶). *راهنمای معماری مسجد*. تهران: انتشارات دید.
۱۹. سعید آفتابی، ح. (۱۳۹۰). *توصیه‌هایی برای طراحی یک مسجد الگویی با عملکرد دانشگاهی*. بندرانزلی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرانزلی.

۲۰. شاطریان، ر. (۱۳۹۰). *تحلیل معماری مساجد ایران*. تهران: انتشارات نوپردازان.
۲۱. شیرینی گرمی، س. (۱۳۹۳). ویژگی‌های کالبدی مسجد بر مبنای ارتقاء تعاملات اجتماعی. *کنفرانس ملی شهرسازی مدیریت شهری و توسعه پایدار*. تهران: موسسه ایرانیان-انجمن معماری ایران-قطب علمی برنامه‌ریزی و توسعه پایدار دانشگاه تهران.
۲۲. عارفی، م. (۱۳۸۵). نقش مسجد در امنیت اجتماع محله‌ای. *مجموعه مقالات سومین همایش هفته جهانی مسجد (فروغ مسجد)*. قم: انتشارات موسسه فرهنگی ثقلین.
۲۳. عبدالملکی، ح.، سلیمانی ساسانی، م.، و نادری، ا. (۱۳۹۳). واکاوی نوع نگاه به نهاد مسجد در سیاست‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران. *مجله راهبرد اجتماعی فرهنگی*، ۳(۱۱)، ۷-۳۲.
۲۴. عرشی نیاسر، ع. (۱۳۸۷). *مسجد گوهر بی‌همتا*. قم: انتشارات نشر معروف.
۲۵. علاءالدین، م. ر. (۱۳۸۰). *نگرشی نو به تربیت دینی کودکان و نوجوانان*. اصفهان: نشر پیام صادق.
۲۶. فضلعلی‌زاده، ز. و وثوق، س. (۱۳۹۲). بررسی پایداری اجتماعی در مساجد، نمونه موردی: جمعه مسجد اردبیل. *دومین کنفرانس بین‌المللی تحقیقات در عمران، معماری و شهرسازی و محیط‌زیست پایدار*. استانبول: مؤسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا.
۲۷. فعالی، م. ت. (۱۳۹۳). *مسجد و سبک زندگی، چاپ اول*، قم: دفتر مطالعات و پژوهش‌های مرکز رسیدگی به امور مساجد.
۲۸. کلانتری، ع. ح.، عزیزی، ج.، و زاهد زاهدانی، س. (۱۳۸۸). هویت دینی و جوانان (نمونه آماری جوانان شهر شیراز). *مجله تحقیقات فرهنگی*، ۲(۶)، ۱۴۱-۱۲۵.
۲۹. کیمیایی، ع. خادیمان، ح.، و فرهادی، ح. (۱۳۹۰). حفظ قرآن و تأثیر آن بر مؤلفه‌های سلامت روان. *مجله جامعه‌شناسی زنان*، ۲(۴)، ۲۰-۱.
۳۰. مدی، ح.، و فروغی فرید، ف. (۱۳۹۲). انسان محور اصلی در پایداری اجتماعی و حس مکان تحلیل روش شناسانه نمونه موردی مسجد امام تهران. *همایش ملی معماری پایدار و توسعه شهری*. بوکان: شرکت سازه کویر.
۳۱. معماری، ر.، و کیوانلو شهرستانی، س. (۱۳۹۳). نقش محوری مسجد در توسعه پایدار شهری. *اولین همایش ملی معماری عمران و محیط‌زیست شهری*. همدان: دانشگاه شهید مفتاح.
۳۲. مهدوی نژاد، م. ج.، و مشایخی، م. (۱۳۸۹). *بایسته‌های طراحی مسجد بر مبنای کارکردهای فرهنگی-اجتماعی*. *مجله آرمانشهر*، ۵، ۷۸-۶۵.
۳۳. مهدوی وفا، ح. ا. (۱۳۹۴). *مسجد نماد شهر اسلامی*. تهران: نشر دانش‌پذیر.
۳۴. موسوی مقدم، س. م.، و محمدی، م. (۱۳۹۵). بررسی نقش مسجد در افزایش سرمایه اجتماعی بر اساس نماگرهای اصلی آن در قرآن و حدیث. *مجله مدیریت سرمایه اجتماعی*، ۳(۱)، ۱۶۲-۱۳۹.
۳۵. موسوی، م. ط. (۱۳۸۵). مشارکت اجتماعی یکی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی. *مجله رفاه اجتماعی*، ۶(۲۳)، ۹۲-۶۷.

۳۶. نظریور، م. ن.، و منتظری مقدم، م. (۱۳۸۹). سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی مطالعه‌ای درباره مشارکت اجتماعی از منظر اسلام. *مجله اقتصاد اسلامی*، ۱۰ (۳۷)، ۵۷-۸۷.
۳۷. همتی، ش. ا.، ذبیحی، ح.، و کاملی، م. (۱۳۹۲). تحلیلی بر نقش حیاط مساجد در شهرهای اسلامی به عنوان فضای شهری (مطالعه موردی: صحن انقلاب اسلامی، حرم حضرت معصومه (س) قم). *فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی*، ۴ (۱۴)، ۴۳-۵۰.
۳۸. هیلن براند، ر. (۱۳۸۰). *معماری اسلامی*. ترجمه باقر آیت‌الله زاده شیرازی، تهران: انتشارات روزنه.

39. Abdel-Khalek, A. M. (2010). Quality of life, subjective well-being, and religiosity in Muslim college students. *Quality of Life Research*, 19(8), 1133-1143 .
40. Colantonio, A., & Dixon, T. (2009). *Measuring socially sustainable urban regeneration in europe*. Oxford: Oxford Institute for Sustainable Development (OISD) School of the Built Environment University.
41. Ellison, C. G. (1991). Religious involvement and subjective well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 32(1), 80-99.
42. Francis L. J., Robbins M., & White A. (2003). Correlation between religion and happiness: a replication. *Psychol Rep*, 92(1), 51-2.
43. Lim, C., & Putnam, R. D. (2010). Religion, social networks, and life satisfaction, *American Sociological Review*, 75(6), 914-933.
44. Littig, B., & Griebler, E. (2005). Social sustainability: A catchword between political pragmatism and social theory. *International Journal of Sustainable Development*, 8(1-2), 65-79.
45. Mak, M., & Peacock, Clinton J. (2011). Social sustainability: A comparison of case studies in UK, USA and Australia. Poster presented at the *17th Pacific Rim Real Estate Society Conference*, Gold Coast.
46. Mann, J. R., & Larimore, W. (2006). Impact of religious attendance on life expectancy. *Journal of the American Board of Family Medicine*, 19(4), 429-430.
47. Rippentrop, E. A., Altmaier, E.M., Chen, J. J., Found, E. M., & Keffala, V. J. (2005). The relationship between religion/spirituality and physical health, mental health, and pain in a chronic pain population. *Pain*, 116(3), 311-321.
48. Wildes, K. A., Miller, A. R., Majors, S. S., & Romirez, A. G. (2009). The Religiosity/Sprituality of Latin Breast Cancer Survivors and Influence on Health- Related Quality of Life, *Psychooncology*, Vol. 18 (8): 831-840.